

**Populärvetenskaplig sammanfattning av
arkeologisk kursundersökning 2016
inom boplatsen
Raä 433 i Säbrå socken.**

**Rapportnummer 2017:5
Ola George**

Länsstyrelsens dnr: 436-2054-16, 431-5953-16
Länsmuseets dnr: 2015/94
Författare: Ola George
År: 2017
Län: Västernorrland
Landskap: Ångermanland
Kommun: Härnösand
Socken: Säbrå
Riksantikvarieämbetets nr: 433
Projektledare: Ola George
Undersökande organisation: Murberget Länsmuseet Västernorrland
Box 34, 871 21 Härnösand
Förvaring av fynd: Fragment av en tand förvaras på Murberget Länsmuseet Västernorrland
Höjd över havet: 38,66-39,78
Undersökningstid: 22-26/8-2016

Murberget Länsmuseet Västernorrland
Box 34
871 21 Härnösand
www.murberget.se

Populärvetenskaplig sammanfattning av arkeologisk kursundersökning 2016 inom boplatsen Raä 433 i Säbrå socken. Murberget Länsmuseet Västernorrland. Rapport 2017:5.

© Murberget Länsmuseet Västernorrland, Ola George
Härnösand 2017
Foto: Murberget

ISSN 2000-0111

Murberget Länsmuseum Västernorrland genomförde en arkeologikurs 2016 i samarbete med Härnösands pensionärsuniversitet och intresserad allmänhet. Fornlämningen som undersöktes var en boplatslämning från bronsålder-äldre järnålder i Säbrå socken som upptäcktes våren 2016 efter att området markberetts. Undersökningen kunde genomföras genom bidrag från Länsstyrelsens kulturmiljöanslag och egeninsatser från Murberget.

I området kring Sannasundet och Älandsfjärden finns många fornlämningslokaler bestående av gravrösen och stensättningar. Det finns även gravhögar i närområdet. I flera fall ligger större bronsåldersrösen högst upp på bergknallarna och på lägre nivåer förekommer mindre stensättningar och röseliknande stensättningar. En platskontinuitet kan därför anas från bronsålder in i yngre järnålder då gravar finns anlagda på nivåer ända ner till omkring 10 m. ö. h. Rösegrupperna ger med sin platskontinuitet intryck av att vara lämningar efter en bofast befolkning. Ansamlingen av gravar i olika områden kan vara resultatet av skilda grupper/släkter med territoriella anspråk.

1908- 1911 undersökte Eskil Olsson flera gravrösen (kummel) i Ångermanland. Ett av de undersökta rösena var det vid Tjärdalsbäcken (Raä 43) knappt 200 meter sydväst om den här rapporterade boplaten Raä 433. Vid undersökningen av röset påträffades rester av både bränt och obränt ben. Det obrända skelettet bedömdes komma från en man 20- 25 år gammal. C-14 analys av ben från bronsåldersröset gav en datering till 1500-1370 f.Kr.

I samband med byggandet av den nya sträckningen av järnvägen (Ådalsbanan) genomförde Murberget i samarbete med Riksantikvarieämbetet 2005 en undersökning av ett gravröse (Raä 277 i Säbrå socken) från Vendeltid vid Älandsfjärden. Även i det röset framkom skelettrester av en yngre man. Benen från järnåldersröset vid Älandsviken gav en datering till 530-660 e.Kr.

Prover från de två skeletten analyserades beträffande DNA och stabila isotoper. Tyvärr gick det inte att utvinna analyserbart DNA från proven. Analyserna av de stabila isotoperna visade att de gravlagda ätit en terrestrisk (landbaserad) kost (möjligen kan små mängder maritim eller insjöföda ha ingått i kosten).

2016 års undersökning av den nyupptäckta forn lämningen Raä 433 visade på förekomst av skärvsten och anläggningar i form av en kokgrop, hårdar och skärvstensansamlingar. Fornlämningens övre delar ligger omkring 38,5 – 40 meter över havet vilket bör motsvara ett strandläge under yngre stenåldern/äldre bronsålder.

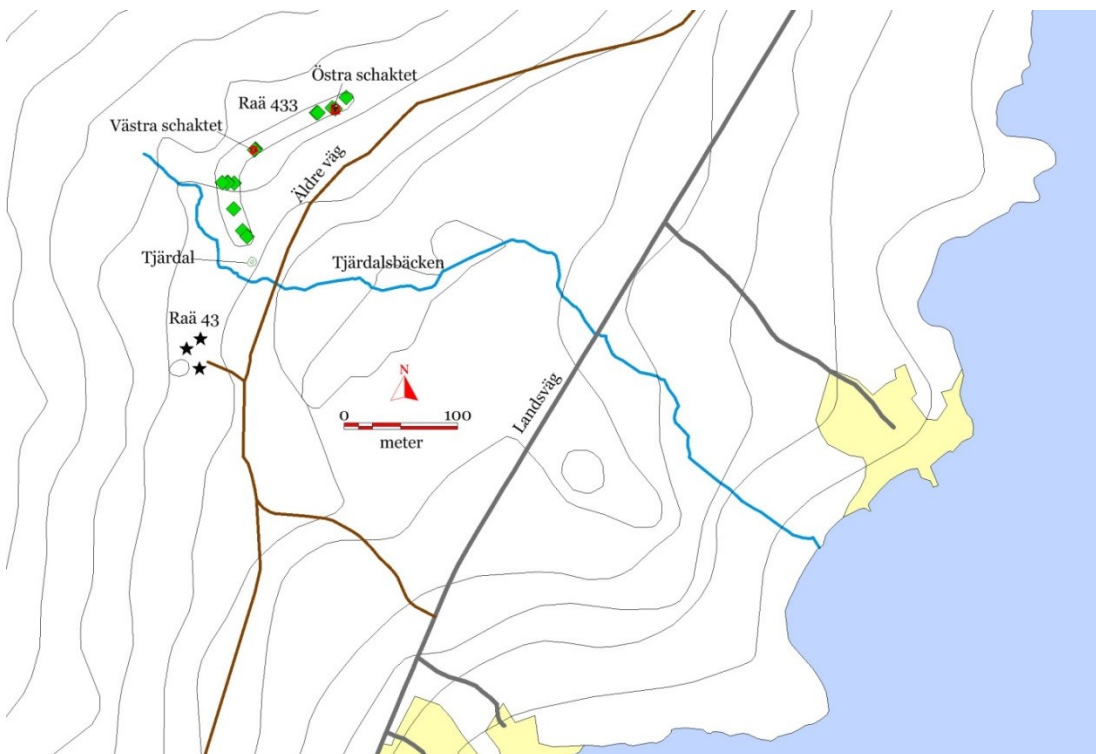
En bränd hästtand som hittades i nordöstra delen av det östra schaktet daterades till tidsspannet 900- 790 f.Kr. Tandens är därmed från bronsåldern och utgör det hittills tidigaste belägget för häst i Norrland.

Ett prov av träkol från björk som hittades i en kokgrop daterades till tidsspannet 360-50 f.Kr. Dateringen visar att kokgropen användes under förromersk järnålder.

Trots att tanden och kokgropen påträffades i närheten av varandra i det östra schaktet är de inte samtida. Ytan har använts under lång tid eller vid två olika tidshorisonter utan något samband utom det rumsliga.

Översiktskarta med den undersökta fornlämningen markerad med röd punkt.

Översikt med fornlämningarna Raä 433 och 43 med de närmaste omgivningarna. De gröna fyrkanterna markerar skärvtensförekomster.

Arbetsbild, några av kursdeltagarna gräver och sållar vid östra schaktet. Foto från nordväst.

*Besök vid gravrösen inom Raä 43 vid Tjärdalsbäcken.
Den gravlagde i röset vid Raä 43 daterades till 1500-1370 f. Kr. Foto från sydöst.*

Kokgrop där ena halvan grävts bort för att se hur den ser ut i genomskärning.

Vid de tidpunkter som representeras av den daterade hästtanden (900- 790 f.Kr.) och kokgropen (360-50 f.Kr.) låg stranden mellan 100-350 meter öster om fornlämningen. Ytans läge har därför troligen värderats högre än närheten till stranden. Varför man har föredragit området en bit från stranden är naturligtvis svårt att veta. Aktivitetsområdet med de nu undersökta anläggningarna ligger i en gränsszon mellan sandiga jordarter och hållmarker. I denna gränsszon finns gott om lämpligt stenmaterial till härdar och kokgropar och närheten till stenarna kan ha varit utslagsgivande vid valet av plats för aktiviteterna. Det kan också vara så att man ville ha en mot vinden skyddande skogsridda mellan stranden och aktivitetssytan.

I det östra schaktet fanns de flesta skärviga och eldpåverkade stenarna i kokgropen (447,5 kg hittades i kokgropen och i de omgivande anläggningarna och rutorna hittades 97 kg skärvsten). Kokgropen verkar ha fyllts igen efter sista användningen. I anslutning till kokgropen fanns rester efter flera härdar och ansamlingar av skärvsten. Kokgropar och härdar förekommer ofta tillsammans. Stenarna har uppenbarligen värmts i härdarna innan de lagts ner i kokgroparna för att där fungera som värmekälla. Då dateringar i östra schaktet finns från både yngre bronsålder och förromersk järnålder är det inte möjligt att koppla samman någon av härdarna med kokgropen.

Fynd från kokgropar är sällsynta. I den här undersökta kokgropen hittades heller inga fynd. Det är därför inte lätt att tolka exakt vad kokgropen har använts till. Mest troligt är att kokgropen har använts vid matberedning.

Det finns en mycket stor spännvidd i dateringar av kokgropar i länet, från mesolitisk tid fram till yngre järnålder.

Fynden bestod av brända och starkt fragmenterade ben. Den starka fragmenteringen av benen försvårade identifieringen och bara ett fragment kunde identifieras till art; ett tandfragment av häst.

Hästtanden utgör i nuvarande läge det äldsta belägget för häst i Norrland. Förekomsten av häst visar på en tamdjurshållning. Tidigare genomförda analyserna på skelettet från bronsåldern visar på en terrestrisk/landbaserad kost. Detta tillsammans med flera belägg för sädesodling i länet och även norrut längs kusten indikerar en jordbruksekonomi under bronsåldern.

Vill du veta mer?

Länk till rapporten:

http://www.murberget.se/om-museet/publikationer/rapporter/visa?item=SE_YLM_RPRT_01280

Rapporter och artiklar

George, O & Vinberg, A. 2006. *Arkeologisk undersökning av röse vid Älandsfjärden*. Murberget länsmuseum Västernorrland & Riksantikvarieämbetet Rapport 2006:10

George, O. 2010. *Rösegravar och näringsfång i ny belysning*. *Arkeologi i Norr* 10. Umeå.

George, O. & Valdimarsdóttir, I. 2013 a. *Särskild arkeologisk undersökning av fornlämning Raä 846 inom fastigheten Nolby 2:11, Njurunda socken, Sundsvalls kommun*. Murberget länsmuseum Västernorrland. Rapport 2013:11.

George, O. & Valdimarsdóttir, I. 2013 b. *Särskild arkeologisk undersökning av fornlämning nr 837 inom fastigheten Kvissle 5:1, Njurunda socken, Sundsvalls kommun*. Murberget länsmuseum Västernorrland. Rapport 2013:18.

George, O. 2016. *Rapport över arkeologisk utredning vid Nolby industriområde och förundersökning av boplatser*. Murberget länsmuseum Västernorrland. Rapport 2016:78.

George, O. 2017. *Arkeologisk undersökning vid Björkå 2016 inom gravfältet Raä 19 i Överlänns socken*. Murberget länsmuseum Västernorrland. Rapport 2017:3.

Lindeberg, M. 2015. *Arkeologisk förundersökning av delar av boplatserna Raä 205:2 i Vinoret, Tuna sn. Delrapport 2014 års undersökning*. Murberget Länsmuseum Västernorrland. Rapport 2015:9.

Lindeberg, M. 2016. *Arkeologisk undersökning av delar av boplatserna Raä 205:2 i Vinoret, Tuna sn. Delrapport, 2015 års undersökning*. Murberget Länsmuseum Västernorrland. Rapport 2016:1.

Olson, E. 1914. Översikt av de fasta fornlämningarna i Ångermanland. *Fornvännen* 1914: 49-80.

Persson, P. 2004. *Fornetid i Västernorrlands län. En historik över arkeologiska undersökningar under drygt 300 år*. Murberget länsmuseum Västernorrland. Rapport 2014:17. Länsstyrelsen Västernorrland. Rapport 2014:24.